

YUCOM

Komitet pravnik za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
17 Svetogorska Street, 11000 Belgrade, Republic of Serbia Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.rs

Kršenje ljudskih prava i demokratije

Sistem za rano upozoravanje

Newsletter No. 44

Uvod

Komitet pravnik za ljudska prava – YUCOM je u okviru svoje edicije *Javni dosije - protiv zaborava* 2005. godine objavio knjigu „Slučaj službenika Aleksandra Tijanića”, koja velikim delom predstavlja citate **Aleksandra Tijanića**, direktora RTS-a, prezetih uglavnom iz njegovih izjava i članaka objavljenih u medijima u periodu od 1976. do 2004. godine. Svi citati su označeni na način kako je propisano u Zakonu a korišćeni su isključivo kao ilustracija stavova direktora RTS-a tokom njegove političke i novinarske karijere, s posebnim naglaskom na neprikrivenoj mizoginiji, brutalnim diskvalifikacijama političkih neistomišljenika, predstavnika nevladinih organizacija i pojedinih liberalnih intelektualaca, što ga objektivno čini nepodobnim da bude direktor RTS, pozicije na koju je postavljen u vreme Vlade **Vojislava Koštunice** i na kojoj je i danas.

Knjiga je izazvala veliku pozornost javnosti. Iako je vlast javno ignorisala, publikaciju, YUCOM je ipak posle njenog objavljivanja doživeo niz neprijatnosti i bio izložen kampanji defamacije.

Direktor RTS-a je osim javnih napada, pokrenuo i 6 sudskih postupaka protiv YUCOM-a, odnosno **Biljane Kovačević Vučo** (u krivičnim postupcima):

- krivična prijava zbog neovlašćenog korišćenja autorskog prava i neovlašćenog korišćenja autorskog dela je odbačena od strane javnog tužioca;
- postupak po privatnoj krivičnoj tužbi zbog povrede moralnih prava autora je takođe završen odbacivanjem tužbe zbog neblagovremenosti;
- postupak pred Trgovinskim sudom za privredni prestup zbog povrede autorskih prava je zastao do donošenja pravosnažne odluke za povredu autorskih prava pred Vrhovnim sudom Srbije;
- krivični postupak zbog krivičnog dela uvrede i klevete je okončan zbog zastarelosti;
- parnični postupak radi naknade štete u iznosu od 8.5 miliona dinara zbog uvrede i klevete je još uvek u toku; dok je
- parnični postupak radi naknade zbog povrede autorskih prava u iznosu od 8,5 miliona dinara je u delu koji se odnosi na moralna autorska prava okončan presudom Vrhovnog suda Srbije o kojoj je u ovom izveštaju reč.

YUCOM

Komiteet pravnikā za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
17 Svetogorska Street, 11000 Belgrade, Republic of Serbia Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.rs

Postupak direktora RTS-a protiv YUCOM-a zbog povrede autorskih prava

U postupku zbog povrede autorskog prava u kojem je tužilac tražio naknadu od 8.500.000 dinara, Okružni sud u Beogradu u veću kojim je predsedavala sudija **Sanja Lekić** doneo je 11. aprila 2006. godine presudu kojom je u celosti odbila tužbeni zahtev **Aleksandra Tijanića** s obrazloženjem da sporna knjiga ne predstavlja zbirku integralnih tužiočevih tekstova, već naprotiv da se radi o citatima, koji su zapravo ilustracija teksta same sporne knjige. YUCOM je u svom delu, koje predstavlja kritiku **Aleksandra Tijanića** kao javne ličnosti, koristio pravo citiranja u skladu sa odredbama člana 48. Zakona o autorskom i srodnim pravima¹. Jasno je naznačeno da se radi o tužiočevim delima koja su već ranije objavljena, da su citirani delovi bez izmena, da je reč o citatu i uz naznaku ko je autor citiranih delova, kao i gde i kada su tekstovi iz kojih su citati preuzeti objavljeni. U skladu sa navedenim, zaključak Okružnog suda bio je da dozvola tužioca za korišćenje citata iz njegovih novinarskih tekstova nije bila potrebna.

U prvostepenom postupku je kao nesporno utvrđeno:

- da je YUCOM izdao publikaciju „Slučaj službenika Aleksandra Tijanića”, u ediciji *Javni dosjei - protiv zaborava*, 2005. godine;
- da publikaciju najvećim delom čine citati iz originalnih članaka i komentara tužioca nastalih i javno objavljenih između 1976. i 2004. godine;
- da je uz citate uvek naveden izvor odakle su preuzeti;
- da tužilac, autor citata, nije dao dozvolu tuženom za korišćenje citata, te da nema sa tuženim zaključen autorski ugovor.

U prvostepenom postupku je utvrđeno da nema spornih činjenica

Sporna su isključivo pravna pitanja:

- da li je YUCOM povredio autorska prava tužioca jer je njegove citate koristio bez dozvole i bez plaćanja autorske naknade; kao i

¹ Član 48. Zakona o autorskom i srodnim pravima glasi:

„Dozvoljeno je bez dozvole autora i bez plaćanja autorske naknade umnožavanje, kao i drugi oblici javnog saopštavanja kratkih odlomaka autorskog dela (pravo citiranja), pod sledećim uslovima:

1) da je delo objavljeno;

2) da se pomenuti delovi, bez izmena, integrišu u drugo delo ako je to neophodno radi ilustracije, potvrde ili reference, uz jasnu naznaku da je reč o citatu;

3) da se na pogodnom mestu navede ko je autor citiranog dela, koji je naslov citiranog dela, kada je i gde je citirano delo objavljeno, odnosno izdato”.

YUCOM

Komiteet pravnika za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights

17 Svetogorska Street, 11000 Belgrade, Republic of Serbia Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980

e-mail yucomoffice@gmail.com

www.yucom.org.rs

- da li su povređena moralna autorska prava (pravo objavljivanja, pravo na zaštitu integriteta, pravo na suprotstavljanje nedostojnog iskorišćavanja dela).

Po žalbi tužioca, direktora RTS-a - nakon tri i po godine, iako činjenično sve nesporno - Vrhovni sud Srbije u veću sastavljenom od sudija **Snežane Andrejević**, predsednice veća, i sudija **Spomenke Zarić** i **Sonje Brkić**, donosi presudu² kojom preinačuje odluku Okružnog suda u Beogradu i usvaja zahtev tužioca da mu na ime naknade moralnih prava isplati 200.000 dinara i zabranjuje YUCOM-u da dalje koristi autorska dela tužioca i umnožava nove tiraže izdanja „Slučaj službenika Aleksandra Tijanića”. Uz to, YUCOM se obavezuje da ovu odluku o svom trošku objavi u dnevnom listu „Politika”.

Iz obrazloženja presude Vrhovnog suda Srbije:

„Odredba člana 48. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima sa propisanim ograničenjima odnosi se na kratke odlomke autorskog dela (pravo citiranja), i u ovom slučaju očigledno se ne može primeniti³. Naime, prema članu 17. ovog zakona, autor ima isključivo pravo da štiti integritet svog dela, i to naročito, prema tački 2. ovog člana, da se suprotstavlja javnom saopštavanju ovog dela u izmenjenoj ili nepotpunoj formi, vodeći računa o konkretnom tehničkom obliku saopštavanja dela i dobroj poslovnoj praksi. Pritom, prema članu 16. ovog zakona, autor ima isključivo pravo da objavi svoje delo i da odredi način na koji će ono objaviti.

U ovom slučaju pravo na zaštitu integriteta autorskog dela tužioca (u suštini velikog broja njegovih autorskih dela) **POVREĐENO JE JAVNIM SAOPŠTAVANJEM TIH AUTORSKIH DELA U NEPOTPUNOJ FORMI**⁴ (velika slova stavili autori EWS), protivno dobroj poslovnoj praksi, na način kako je to utvrđeno u ovom postupku⁵. Time što su navedeni citati autora (tužioca) izvučeni iz konteksta, smisao koji je autor želeo da izrazi u svojim autorskim delima izgubio je svoju osnovnu poruku⁶ i dobio drugu, sa drugačijim značajem, poentom, vrednošću.”

Kuriozitet je da je presuda Vrhovnog suda stigla na adresu YUCOM-a na dan kada je *Amnesty International* objavio specijalni izveštaj o Srbiji i braniteljima ljudskih prava, u kojem se konstatuje da su branitelji u Srbiji u opasnosti, između ostalog i što: „srpske državne institucije, uključujući članove vlade, skupštine i istaknute javne ličnosti koriste sudske postupke i podižu

² Istih dana kada se u Srbiji pripremalo usvajanje novog kontroverznog Zakona o javnom informisanju.

³ Osim što konstatuje da se „očigledno“ ne može primeniti, Vrhovni sud uopšte ne obrazlaže šta je tu tako očigledno.

⁴ Sam citat kao takav je uvek nepotpuna forma.

⁵ U postupku ništa tako nije ni utvrđivano niti je utvrđeno. Vrhovni sud Srbije na ovaj način direktno falsifikuje ceo postupak.

⁶ Iako irelevantna za ovaj postupak, ova kako Vrhovni sud kaže „nesporna činjenica“ o citiranju kao iskrivljenom smislu autorskog dela direktora RTSa, niti je bila utvrđena, niti je bila sporna u postupku, te predstavlja takođe falsifikat Vrhovnog suda Srbije.

YUCOM

Komitet pravnika za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights

17 Svetogorska Street, 11000 Belgrade, Republic of Serbia Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980

e-mail yucomoffice@gmail.com

www.yucom.org.rs

tužbe kao sredstvo pritiska na braniteljke i branitelje ljudskih prava”. Kao primer za ovu tezu naveden je slučaj **Aleksandar Tijanić** protiv **Biljane Kovačević Vučo** i YUCOM-a.

U brojnim reagovanjima nevladinih organizacija, istaknutih ličnosti iz naučnih, medijskih i kulturnih krugova, kao i nekih političkih stranaka, ukazuje se da se ovakvom presudom Vrhovnog suda uvodi cenzura i sprečava argumentovana kritika javnih ličnosti i njihovih postupaka. Ona predstavlja i zabranu jedne knjige, što je udar u sam temelj demokratskog poretka, sloboda i prava.

Zaključak i upozorenje:

Ova odluka Vrhovnog suda Srbije, kroz naizgled bezazlenu formu zaštite moralnih autorskih prava, zapravo uvodi cenzuru, kao i praksu da autori dela sami određuju šta od njihovih citata odražava smisao onoga što su želeli da kažu. Ova presuda predstavlja opasan presedan, jer zapravo ukida pravo na citiranje bez kontrole i saglasnosti autora, iako je nesporno da je citiranje uvek nepotpuna forma. Na taj način se ukida kritika i sloboda izražavanja i samim tim javne ličnosti oslobađa od odgovornosti svake vrste. Kao takva, ona predstavlja i krupan korak nazad u naporima da se u Srbiji usvoje i poštuju demokratske vrednosti i principi dostojni Evrope kojoj Srbija deklarativno teži.